

Böjthe Pál

AZ ALKALMI ÉS
A MARADANDÓ
TERMÉSZETÉRŐLLÖVÉTEI LÁZÁR LÁSZLÓ: *ÚJABB ALKALMI*. ERDÉLYI HÍRADÓ KIADÓ –
SÉTATÉR KULTURÁLIS EGYESÜLET, KOLOZSVÁR, 2024.

Lövétei Lázár László *Újabb Alkalmi* című kötetében némely vers anekdotaszerűen, de nosztalgia nélkül érinti a múltat, és ezért az alkalmi vers műfaján belül talán kicsit szokatlanabb helyzetet teremt. Az ötvöződésből viszont olyan légkör születik, amely olvasóbaráttá teszi a sorokat, és egyben elutasítja a főleg a nyomott hangulatú költészetben nem ritkán követelőző kimódoltságot.

Más csoportosítás alapján a morcos versek kötetének is lehetne nevezni az *Újabb Alkalmi*t. Ez a hangulat, lelkiállapot bárkit maga alá gyűrhet. Főleg, ha valamilyen fokozatosan tartóssá váló, egyébként sem kedvelt változás eredménye a morcosság.

Ismét más kritériumok szerint az Ó- és Újvilág közötti tűnődések sorozatát, vagy – egy döntés eredményeként – itthon maradva, a veszteségek miatti méltatlankodást, egyszerűsmind az egyszerű dolgok dicséretét fedezhetjük fel a versekben.

Összetettségre utal a több lehetőség, és ezért érdemes távolabbról és egészében nézni a kötetet. Kiderül, hogy bármelyik fentebb említett szálon indulnánk, az alkalmi kérdésen túl egyik hangulat sem alaptalan. Nem feltétlenül jelenti azt, hogy a költő ezek terhe alatt éli hétköznapjait. Inkább az őt foglalkoztató kérdésekhez csatlakoznak különböző hangulatok, melyek paradox módon változatosságukkal egységesítik a kiadványt. Egy olyan kiadványt, amelynek versei szerteágazó témájuk miatt nem fértek be máshova. Az úgynevezett konceptuális kötetekbe. Itt egymástól független versek ol-

vashatók, melyek nem sorolhatók ciklusokba. Alkalmi mivoltuk az egyetlen igazi közös jellemzőjük.

Általában pontos dátumokhoz, esetleg eseményekhez köthetők, azaz különböző alkalmakra születtek a versek, és ez a jól behatárolhatóság bizonyos szempontokból elveszi a lírára általában/többnyire jellemző időnélküliséget. Ebből születik a kérdés, hogy akkor vajon az ilyen költemény képes-e a körülmények által kijelöltnél egyetemesebb szintre szökkenni. Mondhatnánk rögtön, hogy természetesen, hiszen minden egyes költemény önmaga értékei, jellemzői által tör utat, vagy kallódik el. De azt is mondhatnánk, nem, egyértelműen ott áll, hogy milyen alkalomból született, és semmibe sem kell többet beleképzelni, belemagyarázni, mint ami a szerző szándéka. Lövétei Lázár László soraiból nem olvasható ki egy hátsó, rejtett szándék, hogy versei egyebet akarnának mondani, mint amit a cím és a megnevezett alkalom sugall. Valahogy mégis, ezek a többnyire elégedetlenséget sejtető versek túllépnek a zsörtölődő hangulaton, a sorozatos halálesetekre írt megemlékezések nem csupán nekrológ-hexameterek, hanem olyan húrokat pengetnek, amelyek közösségi szinten rezegnek bennünk. Ha nem szó szerint is, de ugyanazok a gondolatok, gondok felvetődnek mindenkiben, akit például foglalkoztat a pusztulás, lemorzsolódás, szétesés kérdése. Féljük idősödő költőinket, idősödő szeretteinket még inkább, és érezzük az eltávozottak hiányát. El-eljátszunk egy másfajta sors gondolatával, de igyekszünk távol tartani magunkat a hamis képektől, a légvárák építésétől. Ezek fokozta persze egyéni, alkati kérdés is. Lövétei Lázár László igazán keményen tud bánni az ilyen kérdésekkel, olykor kíméletlen. Főleg önmagával. Ez lehet egy költői és ugyanakkor civil magatartás is. Nem válik el egyik a másiktól, ezért a versek nem lesznek tanmesék, a költő pedig nem pózol. Ugyanazok a gondolatok foglalkoztatják, ha például gyerekeivel, családjával kapcsolatos eseményekről van szó, vagy az írógép mögé ül dolgozni. Ez a két oldalról való összefonódás hitelessé teszi a leírtakat, a hitelesség pedig nagyon erős éltetőszó.

Akkor pedig ismételten feltehető a kérdés, hogy csupán egyvalamihez köthető az alkalmi vers, vagy jó esélye van, hogy évtizedek múlva is előtérben legyen. Hogy mi marad meg a közemlékezetben, az sok tényező függvénye. Az *Újabb Alkalmi* kötetben olvashatók olyan versek, amelyek melegen ajánlhatók a következő generációknak is. Említhetnénk verseket – nem a megcáfolhatatlan igazság szándékával –, mint például a *Szökíthető-e?*, a *Mese az emberről*, a *Havas pálma*.

Addig jó nekünk, olvasóknak, amíg a költő nem azzal a szándékkal ül asztalhoz, hogy most egy hatalmas nagy verset fog írni. Ritkán születik úgy költemény, hogy az első lendület után semmit ne kelljen igazítani rajta. A legtöbbször a szerző újból és újból átgyúrja, amíg kedvére valóvá nem válik. Ilyenkor pedig egy egyszerű ötletből is kialakulhat egy remekmű. Tehát a végeredmény lehet egy nemes szándék eredménye. Csupán arról beszélek, hogy ne fogjuk a szekeret a lovak elé. Ne a (majdani) „mérétek” készítsék a költőt alkotásra, hanem az ihlet. Az ihlet pedig bármi lehet, a legbanálisabb vagy szomorú eseményekből is születhetnek remekművek. Ami a szomorúságot illeti, nem a költészetnek az elégikus–holdvilágba bámuló ágáról szólok, hanem arról, amit az élet magával hoz: a kikerülhetetlen halálról. Az ihlet-csoporthoz tartoznak az alkalmak is. Legalábbis azok az alkalmak, amelyek kapcsán megszülettek ennek a kötetnek a versei. Ezek nem előre várt események voltak, mint mondjuk március tizenötödike, hanem hirtelen adódtak, és erejükönél fogva írásra készítették a költőt. Az elnehezült kedély lírája érződik a versekből. Tudatos döntés vagy lelkiállapot szülte-e, végül is teljesen mindegy, mert a végeredmény a lényeges, amely ebben az esetben azt mutatja, hogy a költemények világra jöttek nagy részénél a költő lelke lengett, nem suhant.

Előbb az idősebb, köztiszteletben álló költőtárs ijeszt rá, hogy úgymond elfogyott a hangja, hogy aztán valóban megrendítő események sorozata készítse versírásra, amikor sűrű egymásutánban végleg távozott Farkas Árpád, Kovács András Ferenc, Szilágyi István. Pedig a kötet tulajdonképpen bizakodva indul, mert bár a legelső vers a menni vagy maradni megválaszolhatatlannak tűnő kérdését taglalja, a döntéstől függetlenül, a végére mindent felülír a versalany lányai kapcsán érzett öröme. Érzékeltetve, hogy mást is foglalkoztat ez a kérdés, és hogy vannak még, akik úgy gondolják, itthon is Európában kellene lennünk, Lövétei szép gesztusként Mircea Dinescu versét emeli be a sajátja mellé. Utána pedig rögtön Bogdán László színes világából tolnak elének a szereplők. Ekkor felbukkan Király László „hangfogyatkozása”, amit az említett nekrológ-félék követnek. Később elmaradnak a kimondottan tragikus események, de nincs derűs könnyedség. Emléktáblán hemzsegő helyesírási hibákat kell kijavítani, tiltakozásul a még egyelőre többségében magyarok lakta kisváros önnön értékeivel szembeni gondatlansága ellen. Ehhez olvasóként hozzácsatolom azt a következő verset, melyből saját borongós gondolatom is előbukkan, hogy a gépek világában gyerekeink esetleg majd már meg sem tanulnak írni. A kultúra így is, úgy is foszlik, jobb esetben csak fokozatosan átalakul. Erről beszél több

Lövétei-költemény, és mert a féltés közös, ehhez csatolja nagyvonalúan egy másik fordítását, W. H. Auden versét. Amerikai tapasztalatok következnek, egymástól távol eső világok közötti nem sejtett kapcsolatok feltárásával. Majd legvégül mégis sikerül egy kis humort becsempészni az ironikus-derűs hangvételű kötetzáró *Egy laikus prédikációjával*.

Lehet igaz az a nézet, miszerint az alkalmi versek élettartama viszonylag rövid. Én úgy gondolom, az alkalmi versek élettartama bármennyi lehet. Az esemény, amelyből egy ilyen vers született, esetleg rég feledésbe merül, de az igazi ihlet és tehetség kettőse letaszítja ezeket a kötelékeket, és attól a pillanattól kezdődően nincs időkorlát. „Bénán, bélyegesen bicegett Méléshhez a lagzin / jó potya-sültre leső, vénkoru kósza legény; / senkise hívta, de ő bezabált; s azután a középre / állt ki, e szennyből épp most kikapart suta hős.” (Franyó Zoltán fordítása) Ha ez, az ókori görög költő, Aszosz által írt alkalmi vers túlélte az évezredek, egyértelmű, hogy az alkalmi vers nem alkalmi mivolta miatt lesz feledhető, vagy válik maradandóvá.

Könnyen megtörténhet, természetes állapot, hogy a költő tartósan nem száll. A földet tapossa, figyelmesen néz, néha arra sincs kedve, hogy tekintetét felemelje, mert úgyis tudja, milyen kép fogadja. S mivel tényleg bármi lehet egy vers témája, meg is írja kételyeit, néha undorát, morcos kedvét önti fél- vagy teljes rímekbe. Közben vissza-visszatér képletesen és valóságban is szülőfalujába, mint táncos a kályhához, mert a szülőföld tényleg érték, nem háttér nélküli szócikornya. Kipróbált dolog Amerika keleti partjaitól érrefelé. Olyat, hogy teljes rím, nem ismer a költészet, tisztát igen, de ha már sehová nem fér be verstani szempontból az, amit olvasunk, rendelkezésre áll az alkalmi rímszerkezeteknek nevezett menedékhely. Ha a költő már nem tudja, hogy a számára fontos verseinek hol találjon otthont, létezik az *alkalmi* nevet viselő menedékhely. Látogatható és meglepetéseket tartogató. Színes világ, pontosan azért, mert lakói sokfélék. Egynek sincs homlokára írva, kit fog közülük majd az utókor is ismerni, de testében majdnem mind-egyik hordozza ezt a lehetőséget. Legalábbis amíg lesznek olyanok, akiket foglalkoztat egy nevesebb társuk hangjának elapadása; a menni vagy maradni kérdése; a játék a *Mi lett volna ha?* lehetőségével; egy igazán jó minőségű kenyér íze vagy akár az, hogy a koldusernyő egy emlékezetes vasárnapi ebéd tartozéka is lehet.